

ДОРОГА ДО КРАСЮКОВОЇ ВИСОТИ

До свого читача у 80-річний ювілей відомий український поет-байкар, поет-гуморист Петро Красюк прийшов з двотомним виданням вибраних творів. Автор 17 книжок сатири і гумору вперше так цільно постає в своїх кращих зразках творчих досягнень. Таким чином маємо реальну можливість масштабніше, проникливіше познайомитися з багатограним творчим даром письменника. У читача з'явилася гарна можливість спробувати самостійно знову ж таки проникнути в секрети байкарської майстерності, осягнути індивідуальні особливості таланту знаного не лише в Україні, а й за межами її сміхотворця.

Отже, сталося! Коли 1 січня 2004 року їхав я у Висоцьк на ювілейні урочистості, був у мене обдуманий план виступу, але, до черги своєї доступившись, вийшло, очевидно, те, що на серце лягло, що в думках відстоялось: "Дорогий Петре Харитоновичу! Ви сьогодні такий Великий і Високий..." А далі, як мовиться, за текстом. На ювілеях, та таких поважних, з високими гостями від влади, письменницької організації мимоволі стаєш "урочистим", і все ж перші мною сказані слова були не випадковими відповідниками моменту. За ледь не півстоліття спілкування, дружніх стосунків, безлічі розмов і суперечок саме таким визрів у мене Петро Красюк як у читача і якоюсь імпрією дослідника. Образ байкаря-гумориста формувався і утверджувався в уяві і свідомості читачів все-таки на рівні з часом і ніяк не поза ним. Хто хоче позбутися часу минулого, обтрушує з себе вередливо його пилінки та інші поклади, той схожий на дивака, що хоче позбутися власної тіні. Можна переробити, удосконалити наслідки минувшини, але не минуле і себе в ньому. Красюк, без перебільшення, час свій словна використав якнайраціональніше і як учитель, і як письменник-сміхотворець. Він творив в обмінку з часом в аудиторії, в глибинці і так глибокого Полісся. Пам'ятає тургенєвського Базарова-батька? "Для справжньої людини закурка не існує". Декому і нині здається, що автор рецензованого сьогодні двотомника у понад 800 сторінок та інші "базарови" десь такі "там" існують, і мені трохи не імпонує відповідь Петра Харитоновича на запитання одного з рівненських письменників чи не

кої облдержадміністрації Миколі Сороці, голові Рівненської обласної ради Роману Василюшину, які відповідно до обласної програми поліпшення стану забезпечення населення українською книгою та розширення мережі книжкової торгівлі на 2003-2005 роки, належним чином профінансували видання, а також висловити подяку з цього приводу колишньому голові Дубровицької райдержадміністрації Федору Якубовичу, голові райради Василю Івановському, завідувачі центрального аптекою Валентині Колотуші, директору СПП "Партизан" Олександрі Гребіню, висоцьким директорам СПП "Злагода" Миколі Новики та держлісгоспу Григорію Соколу, начальнику Рівненського облдержкартину Миколі Кашуку, директорам СПП "Україна" та "Хлібороб" Леоніду Стрибулевику та Михайлу Томиловичу. Спасибі вам, добрі люди, за терпіння та розуміння. А ще маємо особливо поклонитися Раїсі Андріївні Федорчук, начальниці районного управління праці та соціального захисту населення, бо саме вона, починаючи з 14-ї книжки ("Регламент для Зайця") і до двотомника включно, якому от-от почнемо воздавати хвалу, доклала в прямому розумінні слова найбільше зусиль і старань (добровільно і безплатно) до того, щоб писалося не в шухляді, а на громаду, на спраглого за українською книжкою українського читача. Дай Боже, щоб якнайбільше таких "федорчук" було в українському роду. Треба сказати похвальне слово "Волинським оберегам", керівництву цього видавництва за високоякісну святкову поліграфію і майже безпомилковий друк, здійснений в найоптимальніші строки. Отже, сказано, здається, спасибі всім, хто прислужився в добрій справі книговидання на наших теренах...

Перший том від анотації до переднього слова редактора двотомника Георгія Сербіна вводить читача в світ творчості одного з ветеранів української сатири та гумору, лауреата літературних премій імені Валер'яна Поліщука та імені Микити Годовця нашого земляка Петра Красюка. Розлога редакторська передмова подає широкі біографічні епізоди в єдності з творчим шляхом байкаря-гумориста у взаємозв'язках і впливах: етап за етапом, віха за віхою – послідовно, системно, переконливо і доступно. І ось байки, байки, байки, понад 400 сатиричних викривальних сюжетів. Цю свою статтю-дослідження-рецензію хотів я назвати "Дослідження буття" через те, що Петро Красюк менше всього зображає, а, на наш погляд, досліджує життя в безмежжі його проявів і асоціацій з такими ж нескінченними причинами і наслідками, які досліджуються, звісно, не з простої цікавості, а для з'ясування коренів зла в конкретних вимірах часу і

тор їх за небагатьма випадками уникає такої фразеологічної "розради", майже повсюдно – присуд, вирок, ярлик:

Відстав я від культури, торохтять.

Усе це пахне явною брехнею:

Як від культури міг би я відстать,

Коли я зовсім не знайомий з нею?!

За незначною децимою в гуморесках переважає побутово-буденна тематика, бо яких тільки велетів не борю той клятий побут, скільки човників кохання розбивалися об його плісняві скелі чи засмоктувалися мулом міщанської байдужості та ситої незворушності. Чи не на ці потворні вади людські спрямовували і спрямовують стріли своєї сатири Остап Вишня, Степан Олійник, Павло Глазовий, Симоненко, Павличко, Андрій Крижанівський, Маяковський, Михалков і ціла когорта нині суцільних молодих і старших сміхотворців. Політичні баталії у всі часи так чи інакше згасали, чадний дим їх розвіювався і знову милувало око і осяяне сонечком небо, і пухнасті хмаринки на ньому. А от коли "Федосева мрія" вміщається в чотири ось такі рядочки:

Казав напідпитку дружкові Федось:

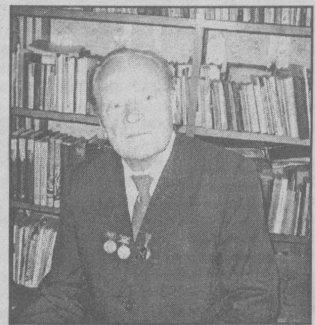
– Коли б все залежало тільки від мене,

То вже від сьогодні отак повелось:

"Зеленому змію і світло зелене!" –

то чи буде хтось заперечувати, що ні сонце, ні зорі нікому не милі... Тому така тематична приземленість цілком виправдана, на жаль, і в наш час, і в усі часи, скільки існує людство... Ті ж мотиви притаманні і розділам "Новорічні визнання", "Цвинтарні голоси" і навіть "Веселі речі для малечі", що, буває, збігають на повтори, а іноді багатослів'я, і без окремих з них можна було б у "вибраному" обійтися, тим більше, що є у Петра Красюка речі набагато сильніші, які чомусь не оццисливлені своєю присутністю в двотомнику.

Безперечно, найціннішим видався перший том – байкарський. І зазначимо зразу, що внесок Петра Красюка в цю сатиричну галузь перебільшити неможливо в усіх відношеннях: тематичному розмаїтті, жанровій досконалості, актуальності сюжетів, дидактичній виваженості. Байки його посядають помітне місце серед творів колег-сучасників як своїх ровесників, так і нової генерації, утверджуючи і збуджуючи ними любов та повагу до трудового народу, до правди життя, вони постають із конкретної реальності та розуміння проблем і негараздів сьогодення. Коли укладався двотомник, авторів його радили подати байки в хронологічній послідовності виходу збірок, щоб і самому, і читачеві, і досліднику легше було прослідкувати часовий плин байки, зростання байкарської майстерності та інші складові творчого процесу. Я й зараз прихильник такої структури "вибраного". Однак аналізуємо те, що є, що стало фактом. Мені, наприклад, дуже

представники вічного Зла, не полишають нас і сьогодні ("Найвища Ялина", "Якби Осло Слонова посада", "Вхідчини", "Культурна Свиня", "Чобіт і Айстра"). Образи Красюкових байок життєві, деталі важливі не самі по собі, а як такі, що несуть соціальне навантаження. Зразком може бути байка "Пляма і Рукав".

На Скатертині жирна пляма розповзлась.

- Рятуй! – до Рукава звернулась Скатертина. –

Не дай перед всіма упасти в грязь:

Закрий ту пляму, друже мій єдиний!...

- Закрию! – лицарські пообіцяв

Білісінський, як перший сніг, Рукав.

Та тяжко він за порятунок полплатився:

Закривши пляму, сам брудним зробився.

***

Невдячний труд –

Собою прикривати бруд.

В цій байці як засіб художньої виразності ви-

користано діалог, що посилює динамічність, до-

хідливість, сприяє кращому розкриттю ідейної

спрямованості. У всіх (або майже всіх) байках

Петро Красюк виступає з високими гуманістичних

позицій, але непримиренним до людських вад,

збочень, до всього, що так чи інакше спотворює

життя, стає на заваді прогресу чи просто зава-

жає по-людськи жити:

- Та йди ж вперед! – релетував Онисько. –

Ох і впертючий, чортів ти Ослисько!...

- Тобі моя упертість допекла.

А сам? Упертіший Осла:

Ти ж бачиш, що я йти не хочу –

Чому ж собі й мені ще голову морочиш?...

Оригінальності Красюкової байки слугує все:

і ритм, і рима, і ямбічність, а найбільше – мова,

де кожне слово має смислове навантаження,

огранене, пов'язане з фольклором, влучно ви-

користовується прислів'я, приказки, фразеологі-

зми, щоб якнайповніше і всебічніше схаракте-

ризувати персонажів байок з подачі мудрого,

досвідченого, доброзичливого до простих людей

оповідача:

Полісся. Пам'ятаєте тургенєвського Базаровата бачка? "Для справжньої людини закутка не існує". Декому і нині здається, що автор рецензованого сьогодні двотомника у понад 800 сторінок та інші "базарови" десь таки "там" існують, і мені трохи не імпонує відповідь Петра Харитоновича на запитання одного з рівненських письменників чи не кається ювіляр, що з 22-річного віку без відриву від Полісся трудився і трудиться він на двох не зовсім взаємопроникних нивах – освітянській та сатиричній. Будемо вважати, що то була відповідь не підсумкова, а хвилева, бо ниви ті вимагають виснажливої праці, інакше врожаю дорідного не чекай. Та якщо взяти до уваги ще й те, що, висіваючи добре, розумне і вічне, часто-густо сіємо ми бісер, як би сказати м'якше, перед не дуже вдячними громадянами-читачами, а точніше власниками "мобільників", які навіть у церкві точать мобільні ясики без відриву від моди на храмові відвідування. Як учитель, Петро Харитонович написав свій останній щоденник і здав його директору Висоцької СШ ще 1 січня 1984 року на своє 60-річчя, заробивши тоді більш-менш пристойну пенсію, з якої потім, самі знаєте, що вишло, та ще ота клятуца проминула заборгованість. Ось такі умови, таке середовище, в яких творив і творить поет Петро Красюк. Ну і вродили на літературній ниві оті 17 миттєвостей – книжок, а на ювілейний підсумок ще й той самий двотомник вибраних творів "класичного" формату, що спонукав нас до цієї розмови-рецензії. Це видання – явище, подія в сучасній українській літературі. Вийшов двотомник у рівненському видавництві "Волинські береги" тиражем 500 примірників в кінці минулого грудня. На більший наклад коштів не вистачало. І сьогодні ми маємо щиро дякувати за сприяння у цій святій справі голові Рівненсь-

кого управління освіти, що свою статтю дослідження-рецензії хотів я назвати "Дослідження буття" через те, що Петро Красюк менше всього зображає, а, на наш погляд, досліджує життя в безмежжі його проявів і асоціацій з такими ж нескінченними причинами і наслідками, які досліджуються, звісно, не з простої цікавості, а для з'ясування коренів зла в конкретних вимірах часу і середовища, щоб запобігти його рецидиву серед тих, хто ще не мав такої "нагоди". Проте цей заголовок нам видався таким, що дещо може звузити сферу дослідження, бо ж хочеться ще й прослідкувати шляхами і сходінками поета, чому посприє та ж "Автібіографія на замовлення", що відкриває другий том, виповнений силою-силенною гуморесок, перекладів та переспівів у сусідстві з "Сторінками спогадів", у яких читач знайде дуже багато цікавої і корисної інформації, небуденних фактів з життя і творчості Павла Тичини, Максима Рильського, Остапа Вишні, Микити Годованця, Петра Козланюка, Михайла Стельмаха, Степана Олійника, Сергія Воскресенка та інших письменників, з якими у Петра Красюка були щирі і близькі безпосередні стосунки. Найбільш розлогі і коментований спогад – про Івана Сварника, що значною мірою сприяв творчому зростанню Петра Красюка, виданню його збірок.

В одному із таких спогадів Олександр Ковнічка дає визначення сатири й гумору, а нам здається, що гумор – це веселе тлумачення песимізму і людських негараздів, те, що вмонтовано в фразеологізм "вдарити лихом об землю":
Вже другий день Охріменко Мусій
Від здивування ходить сам не свій,
- Такого не було з ним донині:
Віддав усю зарплату він дружині!
Але в сатиричних дробинках-веселинках ав-

уладався двотомник, авторів його радили подати байки в хронологічній послідовності виходу збірок, щоб і самому, і читачеві, і досліднику легше було прослідкувати часовий плін байки, зростання байкарської майстерності та інші складові творчого процесу. Я й зараз прихильник такої структури "вбраного". Однак аналізуємо те, що є, що стало фактом. Мені, наприклад, дуже подобається байка "Черепаша в листонашах" з першої збірки "Байки та гуморески" (1957р.), а в двотомник вона не включена і, очевидно, тому, що тема застаріла, але ж байка, як поголовно стверджують дослідники, завдячує своєю живучістю і тому, що алегоричні образи, які дає її фабула, можна прикласти до дуже багатьох життєвих випадків. Приклади? Та хоча б "Лебідь, Рак та Щука", "Коник-стрибунець"... Петру Красюку не треба "боятися" несучасності тем своїх байок. Алегорія, вжита і виписана півстоліття тому, успішно (на жаль!) примоститься і до сучасних явищ життя, як, скажімо, "Струмок і Ріка" з січня 1951 року, коли автор оприлюднив цей твір на обласному огляді художньої самодіяльності в Рівному, а через тижень – в обласній газеті "Червоний прапор".

Відаючи чи не найбільшу увагу морально-етичним проблемам ("Заяча критика", "Принциповий Ведмідь", "Новожаб'яча точка зору", "Відважний Кіт", "Зіпсовані голосники"), в численних байках дошкульно висміюються – викриваються такі пороки як хабарництво, казнокрадство, розбій, злодійство, до яких застосовуються всі калібри іронії, сарказму, гумору ("Чесний Гриць", "Докори совісті", "Лисичин мед", "Дбайливий Ведмідь", "Дружба"). Спостережливості і вдумливості присутні в кожній байці поета, особливо, де таурується прислужництво, пиха, підлабузництво, невігластво та зарозумілість, що, як

і ритм, і рима, і ямбічність, а найбільше – мова, де кожне слово має смислове навантаження, ограничене, пов'язане з фольклором, влучно використовується прислів'я, приказки, фразеологізми, щоб якнайповніше і всебічніше схарактеризувати персонажів байок з подачі мудрого, досвідченого, доброзичливого до простих людей оповідача:

Знять стружку – ось що в праці основне!
І ти не сперчайся, не сердь мене! –
На Дошку розкрячавсь Рубанок
І заходивсь стругать старанно.
Та й потрудився так,
Що Дошка та потрапила у брак.
***

Зняв зайву стружку, неборак!
Майстерність поета-байкаря проявляється і в тому, що свою мову він підпорядковує мові кожного персонажа, і в підсумку створюється єдине звучання.

Петро Красюк у підсумковому двотомнику постав перед читачами як справжній майстер поетичного слова, його байки дихають народністю, вони стали помітною сходінкою в розві української сатиричної творчості, в розширенні можливостей гумористичного освоєння дійсності. Творчість Петра Красюка за тематичною спрямованістю, ідейним змістом, високою художньою майстерністю стала помітним явищем в сучасній українській літературі навіть тоді, коли наше нинішнє красне письменство переживає не кращі свої часи. Будемо не лише сподіватись на такі краще майбутнє, але наближатимемо його кожен своєю конкретною працею, як робить це наш славетний земляк. З роси і води Вам, Петре Харитоновичу!

Василь ПОПЕНКО.